

*Norrlandsoperans väg ur sorg och kris
Fler yrkesgrupper får konstnärlig status
Liten seger för Astrid Lindgrens värld*

NR: 7-2020

SCEN & FILM

Teaterförbundets tidning

*Baker Karim:
"Med kontroll
är allt möjligt"*

Tillsammans härdade vi ut år 2020

NÄR JAG SUMMERAR ÅRET som gått hittar jag inget bättre begrepp för 2020 än annus horribilis. Vi har inte kunnat samlas kring religiösa högtider, politiska manifestationer eller konstnärliga upplevelser så som vi är vana vid. Vi har utvecklat nya sätt att hälsa på varandra och minskat våra sociala kontakter till det minimala. Den del av arbetsmarknaden som är beroende av möten mellan människor har drabbats hårt, kultur- och evenemangsnäringslivet har kämpat för sin överlevnad. Extra tufft har det varit för den privata sidan där privatteatrar och biografer lidit stora förluster. Teaterförbundet för scen och film har lagt ett stort arbete på att tillsammans med arbetsgivare och producenter påverka politiken att skapa förutsättningar för att branschens företag ska överleva. Går de omkull kommer återstarten att ta betydligt längre tid än annars. Men de som drabbats hårdast har varit frilansarna – antingen som visstidsanställda eller egenföretagare. Frilansare har ofta stor vana att röra sig mellan arbetsgivare och uppdrag, men när hela branschen stannar av samtidigt blir det ett annat läge.

Pandemin har visat på de ojämlika förhållanden som råder på svensk arbetsmarknad där de med enskild firma trillat mellan stolarna, där arbetsgivare undandrar sig sitt arbetsgivaransvar genom att inte erbjuda anställningar och därmed det skydd som ges av kollektivavtal, där otrygga anställningar leder till sämre löneutveckling och bristande arbetsmiljö. För att påverka och förändra behövs kunskap och organisering. En arbetsmarknad som bygger på frilansande och korta arbetsgemenskaper riskerar att tappa nätverkande och solidaritet, men det är där det behövs som mest. Därför är det glädjande att Teaterförbundet för scen och film fortsätter att växa, i synnerhet växer film & tv-avdelningen.

Sedan arbetsmarknaden försvann i mitten av mars har förbundet styrt om allt arbete för att identifiera hur krisen drabbar våra medlemmar och vilka stöd som behövs. Vi har legat på de ansvariga departementen för att få stöden på plats och för att de ska justeras så att de når våra yrkesgrupper. Vi har påverkat omsättningsstödet, stödet för korttidsarbete, omställningsstödet, arbetslöshetsförsäkringen, krisstipendierna från Konstnärsnämnden, krisstöden från Kulturrådet och Filminstitutet. Vissa

av stöden har kommit alldeles för sent och de samspelar inte med varandra som de borde, men med gemensamma krafter har vi varit med och förbättrat dem. Vi har också varit aktiva för att arbetsplatser ska fungera under pandemin – både med riktlinjer för hur vi ska arbeta och för hur vi tar emot publik på ett ansvarsfullt sätt. Jag vill tacka alla medlemmar och förtroendevalda som engagerat sig, som bidragit med kamp och erfarenhet för att under hela krisen lyfta våra frågor och göra oss synliga i debatten.

Vi har tecknat ett nytt kollektivavtal för institutionsteatrar där ljud-, mask- och videodesign antligen inkluderats som konstnärlig personal. Det har varit ett hårt arbete under många år för att få till en avtalslösning som erkänner dessa gruppers rätt till sina verk. Det hade aldrig gått utan ett ensträckt arbete av medlemmar och förtroendevalda som motionerat till riksstämman, som deltagit i arbetsgrupper och förhandlingsdelegationer. Facklig kamp och organisering lönar sig!

PANDEMIN ÄR LÅNGT ifrån över och vi kommer att känna av dess konsekvenser lång tid framöver, men den kommer att ta slut. Vi behöver stå ut ett tag till, men vi kommer att återgå till ett öppet samhälle igen där människor kan mötas för att bryta tanke- och gestaltmönster och gestalta idéer tillsammans. Det är inte så här vi ska leva. Vi ska leva tillsammans.

SIMON NORRTHON
ORDFÖRANDE

Sören Vilks

PÅ OMSLAGET: **ALEXANDER KARIM**
FOTO: **WASIM HARVILL**

Scen & Film – TEATERFÖRBUNDETS TIDNING

Utkommer med sju nummer per år och sänds utan särskild beställning kostnadsfritt till Teaterförbundets medlemmar.
Prenumerationspris: 350 kronor/år.

Ansvarig utgivare: **Mika Romanus**. Chefredaktör: **Magdalena Boman**.

Layout: **Magdalena Boman**.

Grafisk form: **Mu ab**

Återkommande medarbetare: **Gertrud Dahlberg, Ylva Lagercrantz Spindler, Gert Lundstedt, Peter Rehnfeldt**.

Redaktionskommitté: **Åse Axberg, Jörgen Bergmark, Måns Clausen, Eleonor Fahlén, Bengt Fröderberg, Mikael Horned, Minna Krook, Aleksa Lundberg, Julia Reinhard, Mika Romanus**.

Scen & Film gör fördjupande reportage och intervjuer med personer verksamma inom scen- och filmområdet. Tidningen bevakar aktuella frågor av facklig, konstnärlig, kultur- och arbetsmarknadspolitisk natur.

Postadress: Teaterförbundet, Box 127 10, 112 94 Stockholm.

e-post: magdalena@mboman.se,

webbsida: www.scenfilm.se

Besöksadress: Kaplansbacken 2A.

Telefon: 08-441 13 00. Fax: 08-653 95 07. Redaktion: 070-664 55 59.

Annonser: **SB-Media AB**, Anders Jeppsson Tel: 08-545 160 76.

e-post: anders@sb-media.se

Tryck: **DanagårdLitho**, Ödeshög 2020.

Repro: **Cicero Tryck och media**.

ISSN 2001-5518

Scen & Film är medlem i Sveriges Tidskrifter

Pdf på tidningen finns även på TFs hemsida: www.teaterforbundet.se

**SVERIGES
TIDSKRIFTER**

10

12

18

26

Innehåll nr 7-2020

4 MÅNADENS BILD

Scenmästare på Kungliga Operan: Petter Eriksson.

8 ÄNTLIGEN KONSTNÄRLIG STATUS FÖR FLER YRKESGRUPPER

Mångårig kamp har gett resultat i nytt avtal.

10 INTERVJU: JOHANNES ÖHMAN

"Jag upplever en optimistisk anda i huset."

12 LITE LJUSARE FÖR ASTRID LINDGREN'S VÄRLD

I sommar får var och en av scenerna ha 50 åskådare i publiken.

18 BAKER KARIM ÅTER I REGISTOLEN

Lena Endre: "Tagningarna är som en djuphavsdykning."

24 NY JOBBPOOL SKA INSPIRERA TILL NYTÄNKANDE

People of film vill bidra med större bredd av yrkesutövare.

26 VARFÖR JOBBAR DU FACKLIGT, CAIS-MARIE BJÖRNLOD?

"Det måste bli tydligt att maskdesign är både hantverk och design."

29 KRÖNIKA: OLLE JERNBERG

"Det sjuder av kreativitet i mångas kamrar, vi kan inte låta bli."

30 JUBILEUMSFIRANDE PÅ PALLADIUM

Nästa nummer kommer den 3 mars

Presstopp den 12 februari

10 Johannes Öhman. Foto: Mats Bäcker.

12 Ronja Rövardotter på Astrid Lindgrens värld.
Foto: Astrid Lindgrens värld.

18 Baker Karim och Anna Hermansson. Foto: Wasim Harvill.
Inspelning av Baker Karims långfilm *Glaciär*.

26 Maskdesigner Cais-Marie Björnlod. Foto: Magdalena Boman.

Andra medverkande fotografer i tidningen:
sid 8: Per Hanefjord, sid 17: Patrik Karlsson, sid 29: Petter Löfstedt.

I ljuset väntar scenkonsten på oss

Privat

Namn: Petter Eriksson.

Ålder: 52 år.

Yrke: Scenmästare.

Det bästa med ditt yrke: Att kunna

vara länken mellan en konstnärlig vision i den fysiska verkligheten.

Aktuell med: All föreställningsverksamhet nere på Kungliga Operan. Men det kommer att streamas en del material via Operans playtjänst.

Kulturupplevelse som inspirerar: Jag vilar i musiken. Jag har mitt band, jag sammanstrålar med mina musikkollegor online, och när det går, också live. De är vansinnigt skickliga och flera av dem är teatertekniker. Många teatertekniker spelar musik när de inte går och puttar dekor fram och tillbaka. Eller om det är tvärtom.

IBLAND HÄNDER DET – ett symboliskt ögonblick fångas i stunden. På Kungliga operans sidoscen står biträdande scenmästare Petter Eriksson och ser detta ljus. Det gropiga betonggolvet, som efter år med tung vagnslast, har förvandlats till flytande röd magma.

– Det kan vara vad som helst. Beträktaren bestämmer, vatten, porten till helvetet, eller att vi står utanför och blickar in mot det varma där vi vet att något fint pågår. Vid det här tillfället är det en jättefin balettföreställning. För mig handlar bilden om just den där wow-känslan som finns inom teatern. Alla vi som jobbar här vet att teatern inte består av sammetstapeter, guldtofsar och champagne. Vi agerar som en flyttfirma och öser runt med dekor och attribut. Det är strumpor på huvudena och smink som rinner. Man har ont och det är uppförsbacke. Men vi håller på med det

här för att vi tycker om att manifestera den konstnärliga tanken, känslan av att befinna sig en annan värld. Eskapism, säger Petter.

Bilden ger en idé om arbetet bakom scen, fotografiet är icke-figurativt, men tydligt ändå. Vi ser inte vad som pågår på scen.

– Det handlar ju inte om att göra saker som det ser ut, utan så som människor tror att det ser ut, fortsätter han.

2020 har varit en katastrofår för kulturen. Alla i scen- och filmvärlden har tassat runt och tvingats förhålla sig till den flytande magman, covid-19, under året. Ännu står vi utanför och tittar på.

– Scenkonsten finns därinne, i det vita ljuset, och väntar på oss, säger Petter Eriksson.

MAGDALENA BOMAN

Kulturrådet har nyanställt 25 personer för att kunna ta hand om alla ansökningar om krisstöd på kulturområdet.

Hans Alm

Kulturrådets krisstöd betalas ut före nyår

KULTURRÅDET LOVAR ATT innan årsskiftet betala ut 880 miljoner kronor i krisstöd till kulturen.

Hur ska ni hinna det?

– Vi hinner, säger Kulturrådets enhetschef för konstarter och regional utveckling Veronica Lamppa Lönnbro.

Hur?

– Vi har rekryterat 25 medarbetare för att hinna med.

Men det är 4 400 ansökningar som ska gås igenom och bedömas på några veckor?

– Vi har handläggare och administratörer som enbart jobbar med detta.

När Kulturrådet i våras fördelade ett liknande krisstöd för inkomstbortfall fick rådet hård kritik för att det även gav stöd till dem med stora ekonomiska tillgångar.

Kan det bli så igen?

– Det är det som anges i förordningen. Även aktörer med tillgångar kan ha stora behov, men stödet får inte gå till att dela ut vinst.

Däremot gäller andra kriterier för stödet vid särskilda behov.

– Där ska stödet vara kulturpolitiskt och konstnärligt motiverat, därmed har vi en större möjlighet att rikta stödet utifrån vad kulturpolitiken behöver.

Före jul ska det vara klart vilka som

får stöd och innan årsskiftet ska pengarna vara utbetalda lovar Veronica Lamppa Lönnbro. Innan tryck hade beslut fattats kring vissa krisstöd.

GERT LUNDSTEDT

- Kulturrådets krisstöd till kulturen uppgår till 880 miljoner kronor.
- Totalt har rådet tagit emot 4 400 ansökningar som begär 3,3 miljarder kronor i stöd.
- Cirka hälften av stödet går till att täcka intäktsbortfall (inställda och uppskjutna evenemang), den andra hälften till särskilda behov i kulturlivet.
- Den som ansöker kan få högst 75 procent av belopp upp till en miljon kronor, och 50 procent på över en miljon.
- Ansökningar för stöd till särskilda behov i kulturlivet rör till 70 procent teater, dans, musik och andra scenkonstuttryck.
- Drygt hälften av ansökningarna för intäktsbortfall är från arrangörer, och en tredjedel från konstnärligt verksamma.
- Storstadsregionerna dominerar bland ansökningarna, 40 procent kommer från Stockholm.

Tar du höjd för märket när du löneförhandlar?

Svara **Ja** eller **Nej** på:

www.teaterforbundet.se
eller www.scenfilm.se

Fråga i förra numret:
Har du fått del av de statliga stödpaketet?

Ja 13 %

Nej 87 %

BAROMETERN

Tar du höjd för märket när du löneförhandlar?

"Ja, min grymma agent ser till att min lön ökar"

James Velasquez, First assistant director, 1stAD:

– Ja, min agent har koll på det. Hon är grym. Hon kommer med förslag och har sett till att min lön ökat senaste året på ett bra sätt. Men jag läser också manus, tar reda på vem som registrerar och vem som är fotograf. Kollar upplägget på filmen. Hur mycket tid det kan tänkas ta. Om det finns risk för övertid, om jag tror det blir svårjobb. I så fall tar jag ut en högre lön. Jag jämför också min lön med min yrkesgrupp internationellt eftersom jag jobbar utomlands.

"Det går att ställa fler krav än man tror vid löneförhandling"

Annie Fredriksson, sångare:

– Det beror på vem jag förhandlar med. Jag ser till att få ut det jag vill ha för det jobb jag gör. Sedan beror det ju på hur långt kontraktet är och hur stor rollen är. Jag hade agent, men idag förhandlar jag på egen hand. Jag ser till att ha tackning uppåt för varje gång jag diskuterar ett nytt jobb. Det har gått bra, även om jag inte känt till det så kallade märket. Med fin förhandlingsteknik och lite mod går det att få upp lönen. Det går att ställa fler krav än man tror vid löneförhandlingar.

"Nej, visste inte om att det finns något som heter märket"

Anna Thiam, skådespelare:

– Nej, jag visste inte att det fanns något som kallas för märket. Det är alltid jättejobbigt att förhandla om lön. Av erfarenhet vet jag att jag inte ska tacka ja till det första budet. Vet jag att det är ett bolag som är kommersiellt försöker jag få upp lönen så gott det går. Men allt beror på sammanhanget. När jag jobbar på faktura försöker jag fundera över hur en agent skulle tänka i samma läge. För kollegor talar inte gärna om sina löner med varandra, så tack för informationen om märket.

Löneförhandla med hjälp av märket

Som frilans riskerar man att halka efter ekonomiskt när man går mellan olika tidsbegränsade anställningar. Därför kan det vara värt att känna till det senaste industriavtalet. Det visar hur mycket lön och pension räknas upp varje år.

EN FRÅGA SOM återkommande ställs till Teaterförbundets medlemsrådgivning handlar om det så kallade märket, det vill säga vad fack och arbetsgivare inom industrin har kommit överens om när det gäller löneökningar och tjänstepensioner. Hur påverkas de som jobbar med scen och film av märket?

– När nya kollektivavtal ska förhandlas är det industrin som är först ut. Det är den mest konkurrensutsatta sektorn internationellt, därför blir deras avtal vägledande för alla andra branscher. Så har det varit sedan slutet av 90-talet, och gjort att utvecklingen på arbetsmarknaden blivit mer balanserad jämfört med tidigare, berättar Julia Reinhard, jurist och ombudsman på Teaterförbundet för scen och film.

I Sverige omfattas över 90 procent av alla anställda av kollektivavtal som omförhandlas regelbundet och till stor del följer märket. Men bland Teaterförbundets medlemmar finns det många frilansare. De måste i regel förhandla om lön och arbetsvillkor vid varje ny visstidsanställning. Då finns det flera fördelar med att kunna hänvisa till märket och vad det innehåller.

– Vi ser gärna att frilansare i alla Teaterförbundets yrkeskategorier använder märket. Om man till exempel återkommer till en tidigare arbetsplats tycker vi att man ska använda det i sin förhandling om lön. Även den som driver företag kan hänvisa till hur löneutvecklingen generellt ser ut, säger Julia Reinhard.

Hon tycker att kännedomen om märket har ökat bland Teaterförbundets medlemmar. Men ändå är det inte alla som ser kopplingen mellan industrins avtalsrörelse och de egna löneutbetalningarna. Risken är att det är samma lön som tidigare som gäller. Det finns samtidigt en allmän diskussion om att märket medför att högre lön ger högre ökning, vilket bidrar till större löneklyftor.

– I höstas kom industrins parter överens om ett 29 månaders avtal med en höjning på 5,4 procent. En del av det är löneökningar och en del av det blir utökade flexpensionsersättningar. Det är höjningar som även vi i Teaterförbundet utgår från i våra avtalsförhandlingar som nu pågår, säger Julia Reinhard.

PETER REHNFELOTT

"De med ojämna inkomster måste också få stöd"

I november beslutade regeringen om ett stödpaket till enskilda näringsidkare, till följd av coronapandemin. Men många frilansare i kultursektorn kan inte ta del av stödet. Sångerskan Rita Saxmark menar att flera förändringar behövs för att kulturen i Sverige inte ska utarmas.

NÄSTAN 8 500 PERSONER och flera förbund har skrivit under #uppropforenskildafirmor. Det startades av Rita Saxmark och kollegan Linnéa Sallay och var det första i sitt slag som kontaktade berörda departement och media. Målet var bland annat krisstöd.

Nu när enskilda näringsidkare äntligen fått ett omställningsstöd visar det sig att många ändå inte kan söka eftersom de inte kommer upp till kravet om 200 000 kronor i omsättning föregående år. Att dela upp stödet i olika perioder är också en omöjlig uppgift för en frilansare med oregelbundna inkomster, säger Rita Saxmark.

Hon ser några förändringar som skulle göra stor skillnad. Främst att sänka kravet på 200 000 kronor i omsättning, men också att ta bort de olika perioderna så att enskilda firmor med ojämna inkomster ock-

så omfattas. I stället bör ett överslag göras av vad man haft i omsättning de senaste tre åren och få fram en månatlig summa.

Farhågorna är flera inför framtiden.

– Om pandemin fortsätter under lång tid kommer kulturkompetensen att utarmas. En farhåga är också att regeringen fortsätter se kultur som en hobbyverksamhet, trots att vi betalar skatt som alla andra. Dessutom kommer enskilda näringsidkare som är frilansare och kombinatörer få fortsätta stå utan socialförsäkring, säger Rita Saxmark.

Trots den dystra utvecklingen senaste året finns det dock en del förhoppningar om förändringar.

– Jag hoppas att pandemin försvinner snabbt. Därefter att hela socialförsäkrings-systemet anpassas till den runt halva miljonen enskilda näringsidkare med oregelbundna inkomster. När en kris kommer

ska man under en begränsad period kunna fortsätta driva sin firma och lyfta a-kassa för att komma på fötter igen. Vi betalar ju en försäkring. Låt oss kunna använda den också, säger Rita Saxmark.

#uppropforenskildafirmor lever vidare på olika sätt. Klys arbetar med frågorna i samarbete med uppropet, och många hör av sig med frågor. Vid presstopp förslög regeringen att omsättningen skulle sänkas till 180 000 kronor. Men det är inte tillräckligt, menar Teaterförbundet för scen och film.

– För egen del brinner jag för att skapa ett rättvist system för oss skattebetalare som är högutbildade professionella yrkesutövare med oregelbundna inkomster. Det gör att jag inte kommer att ge mig och fortsätter så länge det finns behov av förändring, säger Rita Saxmark.

PETER REHNFELOTT

Nya yrkesgrupper får konstnärlig status efter lång facklig kamp

Äntligen, kan flera yrkesgrupper utbrista efter att det nya kollektivavtalet för institutionsteatrar undertecknats.

I avtalet anges ljud-, ljus-, mask- och videodesigners som konstnärlig personal. Cirkusartister och pedagoger finns också med. Löneökningar är fastställda för 29 månader.

AVTALET INNEBÄR löneökningar på 5,4 procent under 29 månader.

– Efter årets förhandlingar med Svensk scenkonst är vi väldigt nöjda. Många av våra yrkanden har fått gehör. Inte minst att ljud-, ljus- och maskdesign får konstnärlig status. Det är en fråga som har varit aktuell väldigt länge, säger Holger Tistad, ljusmästare på Riksteatern som ingår i Teaterförbundets avtalsdelegation.

Ett starkt stöd i förhandlingarna kommer den delegation yrkesutövare som förbundet får information från inför och under förhandlingar med motparten och som ger förslag på hur avtalen kan utformas.

– Personligen tycker jag att vi har hållit flaggan högt och kommit väldigt långt. Det är många medlemmar som visar tålmodighet och en enorm kunskap. Något

som kommer till stor nytta i förhandlingarna, säger Holger Tistad.

Förutom att yrkesgrupperna pedagoger och cirkusartister nu också finns med i avtalen har digitala lösningar varit en angelägen fråga.

Ett nytt säravtal har träffats som åsidosätter upphovsrätten i tre månader framöver. Anledningen är att teatrar ska få större möjligheter att kunna nå ut med sin verksamhet under den pågående coronapandemin.

– Vi förstår teaternas svåra läge på grund av de restriktioner som gäller. Avtalet kan gynna våra frilansare om fler uppsättningar blir av, vilket kanske inte skulle kunna gå annars, säger Holger Tistad.

När det gäller lönerna så är de i enlighet med industrins avtal, det så kallade mär-

ket, som är vägledande för många branscher.

FRÅN 1 NOVEMBER i år till sista mars 2022 är löneökningarna 2,8 procent och avsättningar till flexpension 0,5 procent. Från 1 april 2022 till sista mars 2023 är löneökningarna 2,0 procent och avsättningar till pension 0,2 procent. Minsta garanterad löneökning är 200 kr under respektive period.

Arbetsmiljöarbetet finns också med i det nya avtalet. Båda parter är överens om att en bemötandekod för intima scener ska tas fram för att användas praktiskt. Arbetsgivarna har ansvar för arbetet med stöd från parternas gemensamma råd för jämställdhet och likabehandling.

PETER REHNFELOD

HALLÅ DÄR...

"Jag saknar folkelig film med hög nivå"

Hallå där Hanna Lejonqvist, filmklippare och ny konsulent för lång spelfilm på Filminstitutet. Varför sa du ja till jobbet?

– Jag har klippt film länge och var redo att testa på något nytt för att hitta ny energi. Jag var nyfiken på ett helt annat sammanhang, fast där jag ändå jobbar med film och med målet att filmen är det viktiga. Där jag kan bidra och göra något större än att bara göra filmen.

– En samhällstjänst fast för filmen (skratt).

Vad vill du göra för långfilmen?

– Jag vill värna processen. Som klippare upplevde jag att manus många gånger inte var färdigutvecklade. De behöver jobbas med för att komma till en högre nivå.

Det har inte med kompetens att göra utan med ekonomi, och där sitter jag nu på en budget och kan hjälpa till. Som konsulent kan jag till viss del sörja för att det ges utrymme att vrida och vända på och utveckla manus innan man går till produktion.

Finns det perspektiv du saknar i svensk film?

– Det är svårt att få in nya berättelser. Det är ett viktigt arbete att uppmuntra och stödja en bred representation av sökande och att historierna sammantaget speglar hela vårt samhälle.

– Här måste jag vara lyhörd och öppen med att jag har begränsningar utifrån filmkulturen jag kommer ifrån, och vem jag representerar som vit kvinna.

Vilka berättelser saknar du?

– Den folkliga filmen, film med stor publik och riktigt hög nivå. En del av filmerna jag ger produktionsstöd till ska

möta en stor och bred publik. De flesta historierna är idag normativa och vita.

Hur ska du få fler kvinnliga regissörer, manusförfattare och producenter?

– Jag har hittills fått in många ansökningar från kvinnliga kreatörer, och starka berättelser. Jag hoppas att den trenden fortsätter.

Hur påverkar pandemin konsulentarbetet?

– Jag är inte del av krisstödspengarna (Filminstitutet har fått 375 miljoner i krisstöd). Men vad händer med alla filmarbetare som inte kan arbeta? Är inte de verksamma så utarmas branschen på kompetens.

– Det enda positiva är att man snabbare hittar andra sätt att visa film på. Kanske blir film mer tillgänglig på det sättet?

GERT LUNDSTEDT

*När produktionsbolaget Northern Fable annonserade om statister för filmen **Magisterlekarna** anände de inte att det skulle leda till homofobisk aktivism.*

Statistkupp mot queerdrama

FILMEN MAGISTERLEKARNA (regi: Ylva Forner) är baserad på Kristofer Folkhammars bok med samma namn. Den beskrivs som en queer melodram i förhöjd high school-miljö.

Inför filminspelningen annonserade produktionsbolaget Northern Fable efter statister på olika öppna forum, bland annat i sociala medier. Intresseanmälningarna strömmade in – men inte ens hälften av de som förbundit sig att delta dök upp.

– Vi upplevde det som en organiserad kupp, säger Sofia Ferguson, producent på produktionsbolaget Northern Fable.

Misstankarna grundade sig i förhandsinformation som statistansvariga för produktionen ska ha fått. Enligt dem ska det ha funnits personer som aktivt uppmanade folk att anmäla sig bara för att sabotera inspelningen. Detta som en protest mot filmens queera innehåll.

– Man blir förstås ledsen och arg när några anstränger sig så mycket för att förstöra för andra – och att det låg homofobi bakom handlingen, säger Sofia Ferguson.

– Homofobi är obehagligt för alla, särskilt i detta team med många homosexuella i ensemblen.

Hon berättar hur kuppen också ledde till ekonomiska konsekvenser för produktionen.

– Vi kunde inte filma de aktuella scenerna den dagen, vilket är kostsamt för en lågbudgetproduktion. Istället fick vi ägna

oss åt att leta nya statister vilket satt oss i skiten plus att det kostade pengar.

EFTER HÄNDELSEN erbjöd både SVT och Filmhuset stöd, men eftersom det stannade vid "statistkuppen" tackade produktionsbolaget nej. Av samma anledning valde de att inte heller gå vidare med en polisanmälan.

– Hot om sabotage kunde vi hantera. Hade det varit hot om våld eller mer aggressivitet hade jag garanterat stängt ner inspelningen. Nu kunde jag ändå hålla team och skådespelare trygga, kommenterar Sofia Ferguson händelsen.

Efteråt hade Northern Fable ett stormöte med teamet och skådespelarna för att tala om situationen. Sofia Ferguson säger att en lärdom hon tar med sig är att inte annonsera efter statister i öppna forum när det rör sig om produktioner med känsligt tema.

Fredrik Engdahl, jurist och ombudsman på Teaterförbundet, därtill kanslirepresentant i normkreativa arbetsgruppen, menar att arbetsgivaren bör vara extra vaksam när en produktion kan tänkas provocera vissa grupper och hänvisar i det här fallet till arbetsmiljölagstiftningen.

– Det är arbetsgivarens ansvar att ha kännedom om arbetsmiljölagen. De måste tänka igenom om där finns en hotbild mot projektet och anpassa säkerheten på arbetsplatsen utifrån det.

Här kanske arbetsgivaren skulle ha funderat över hur den uttryckte sig när de sökte de här statisterna.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Så hanterar du hat och hot

- Är du trakasserad på arbetsplatsen ska du i första hand vända dig till din arbetsgivare som är ytterst ansvarig.
- Arbetsgivaren är skyldig att skyndsamt utreda problemet för att få stopp på trakasserier, samt för att förhindra framtida trakasserier.
- Får du inte gehör (eller om det är arbetsgivaren som är förövaren) ska du istället vända dig till Teaterförbundets medlemsrådgivning, skyddsombud eller facklig förtroendevald på arbetsplatsen.

• På Konstnärsnämndens hemsida finns en vägledning för konstnärer som utsätts för hot, våld och trakasserier av olika slag i sin verksamhet. Här finns råd om förebyggande arbete, hur man anmäler pågående brott och information från en arbetsrättsjurist.

• Brottsofferjouren nås på tel: 116 006. Diskrimineringsombudsmannen på e-post-adressen do@do.se (upplysningar per telefon stängd under coronapandemin).

"En fördel att ta över jobbet i pandemitider"

Fler samproduktioner och ett curatoriskt råd. Därtill en mellanstor scen för 300 personer.

Det är några av Johannes Öhmans visioner när han nu tar över rodret för Dansens hus, mitt i coronapandemin.

ATT INLEDA ETT LEDARSKAP på social distans är inte optimalt, men Johannes Öhman väljer att se det som en möjlighet att kunna jobba mer med den långsiktiga planeringen.

– Det finns ett ekorrhjul i att producera och sälja. Nu kanske man istället får tid över till att hitta frön till nya samarbeten, säger han försiktigt optimistiskt.

När vi ses via Zoom har han just avslutat ett långt möte med ledningsgruppen. Dagen innan har regeringen lagt fram sitt förslag om att förbjuda allmänna sammankomster och offentliga tillställningar med fler än åtta deltagare.

– Det går ju inte att bedriva en verksamhet med en sådan liten publik, så vi har just beslutat att ställa in helt till och med året ut, konstaterar han krasst.

Trots nedväxlingen skapas det för fullt bakom kulisserna just nu. Utöver aktiviteter i form av olika residens också repetitionerna av Virpi Pahkinens nya verk, *Black Rainbow*.

– Det är förstås bedrövtligt tråkigt att vi inte kan visa något för publiken, konstaterar han bakom skärmens flimmer, långt från arbetsplatsen på Norra Bantorget.

Johannes Öhman tillträdde som ny chef för Dansens hus i mars och inledde arbetet operativt i september. Fram till augusti var han konstnärlig ledare på prestigefyllda ha Waltz.

Det började turbulent, med 20 000 namnunderskrifter av personer som protesterade mot det dubbla ledarskapet – inte minst för att Waltz kom från den moderna dansen. Men motgång vändes till succé: under deras ledning sattes hyllade verk av bland andra Alexander Ekman och Jefta van Dinther upp, publiksiffrorna var rekordhöga och huset tilldelades utmärkelsen "Årets kompani".

När han nu återvänder till Sverige, som chef för Stockholms mest internationella dansscen, är det med ambitionen att skapa näringskedjor för dansen, få den att växa konstnärligt. Här rymmer fler samproduktioner och visioner om att göra huset till en större plattform för konstnärlig utveckling. Därtill att satsa mer på nationella samarbeten, samt att inbjuda till tekniska produktionsresidens. Det sistnämnda är en nyhet med start 2021 och som ska ge tillgång till stora scenen och dess teknik.

Drömmen om en mellanstor scen finns där också, med plats för 300 personer. Ett rum som skulle kunna fungera som ett alternativ till dagens två: Stora scenen som sväljer uppåt 800 personer och lilla som bara rymmer 140 åskådare.

– Jag ser framför mig tre olika scener, med olika dna i konstnärskapen, säger han upprymt.

MEN DÄR FINNS OCKSÅ utmaningar att ta tag i. Nyligen pre-

senterade Statskontoret en extern utredning av Dansens hus. En förbättringspotential som tas upp där är långsiktighet. Johannes Öhman påpekar att problemet bottnar i att Dansens hus är en renodlad gästspelsscen, utan egen produktion. Men också att där saknas en genomtänkt programläggning.

– Jag är uppriktigt sagt inte på det klara med om sammansättningen av en säsong har varit särskilt tydlig, varken gentemot fältet eller publiken. Därför har jag redan nu startat ett curatoriskt råd, med externa personer som distinkt tittar på exempelvis diversitet, genus, bakgrund och etnicitet. Jag har ju bara jobbat i två månader, men det kommer att synas alltmer, bedyrar han.

I utredningen nämns också bristande kommunikation mellan ledning och personal. Hur ser du på det?

– Jag och organisationen har lyft detta. Vi ska genomföra en resa tillsammans för att förbättra den. Min ambition är att organisationen uppskattar och vill in i den här dialogen och transparensen som jag jobbar med i mitt ledarskap. Jag upplever i alla fall att det finns en optimistisk anda – och att den har förbättrats redan nu!

Under 2021 är det meningen att Dansens hus ska flytta ut under en renoveringsperiod. Hur påverkar det personalen? Riskerar det att försvinna tjänster?

– När det gäller personal under c/o-perioden så har vi inte hamnat på den rutan än, men min utgångspunkt är att verksamheten ska stötts av rätt bemanning, och min ambition att snarast utöka och utveckla verksamheten.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Johannes Öhman

Född: 1967

Karriär: Kungliga Svenska balettskolan. Anställd vid Kungliga Baletten 1987, solist där 1991. Vunnit flera internationella baletttävlingar. Solist vid Basler Ballett i Schweiz 1986–1988. Konstnärlig ledare för Stockholm 59° North (turnékompani med solister från Kungliga Baletten) 2002–2007. Chef för Göteborgsoperans balett 2007–2011, chef för Kungliga Baletten 2011–2017. Chef för Staatballett Berlin 2018–2020.

Om att jobba under corona: "Jag försöker vara disciplinerad och sköta mig så man inte hamnar i att gå omkring i tofflor hela dagarna med Zoom-möten. Med barn har man per automatik en ganska alert vardag, men jag tror också det är viktigt att ha tider."

En ljusning för Astrid Lindgrens värld

Efter sommarens bakslag med max 50 besökare totalt i hela parken har Astrid Lindgrens värld nu fått rätt att spela barnteater för 50 åskådare på var och en av de nio scenerna. Det har Förvaltningsrätten i Malmö beslutat.

ASTRID LINDGREN'S VÄRLD i Vimmerby var en av de nöjesparker som länge hade förhoppning om att den skulle kunna ha öppet under sommarsäsongen i år. Trots rigorösa säkerhetsåtgärder var de tvungna att stänga parken redan efter en vecka. Polismyndigheten beslutade att restriktionen på 50 besökare skulle gälla hela området, trots att det är 180 000 kvm stort och har nio olika scener.

Astrid Lindgrens värld valde att överklaga beslutet till Förvaltningsrätten. Nu får de rätt, dock med facit att säsongen 2020 gick till spillo och att många arbetstillfällen försvann.

– Domen är ett steg framåt. Men vi måste förhålla oss till en lång rad scenarier för att kunna hålla öppet på ett riskfritt sätt nästa sommar, berättar Joacim Johansson, vd för Astrid Lindgrens värld.

Förvaltningsrätten ger klartecken till att 50 personer gäller per föreställning, trots att parken har en entréavgift. Just entréavgiften var det som fick Polismyndigheten att se alla föreställningarna som en gemensam sammankomst.

Vanligtvis jobbar cirka 140 personer vid de olika scenerna under sommaren. De flesta är skådespelare, men även tekniker, djurskötare och andra yrkesgrupper anställs årligen.

– Nu har vi haft auditions och håller på att rollsätta. Än så länge med särskilda anställningsavtal som tagits fram med Svensk scenkonst och Teaterförbundet för scen och film och som kan hävas före februari nästa år, säger Joacim Johansson.

Samtidigt pågår samtal och diskussioner med regering och riksdag för att få klarhet i hur regelverket ska se ut för verksamheten. Idag gäller ordningslagen – som inte tar hänsyn till parkens stora yta, säkerhetsåtgärder eller utomhusverksamhet.

– Min förhoppning är att reglerna blir tydligare och att vi genom våra säkerhetsåtgärder kan hålla öppet på ett ansvarsfullt sätt, säger Joacim Johansson.

Hur sommaren nästa år kommer att se ut är svårt att säga redan nu. Om regeringen beslutar att ändra maxantalet deltagare framöver gäller det så klart även för Astrid Lindgrens värld.

– Det finns en risk att vi inte kan hålla öppet nästa säsong. Om vi då inte heller får något stöd klarar vi oss inte. Att hålla stängt två somrar på rad går inte för den verksamhet som vi har. Men vi fortsätter jobba intensivt för att det inte ska bli så, säger Joacim Johansson.

– Vi saknar uppföljningar, hur har det gått? Varje film, varje tv-produktion behöver en uppföljning vad gäller mångfald. Och det krävs ett långsikt arbete. Vi som facklig organisation är en pusselbit, vi är varandras arbetsmiljö. Men vi måste vara överens om att det är för vitt även på idéplanet, inte bara på ytan, sa Simon Norrthon när rapporten diskuterades i Filmrummet.

På bild även Mahamud Osman, head of diversity & inclusion på NENT Group, Suzan Hourieh Lindberg, vd på The Social Few, och mångfaldsansvarig för Berghs school of communication, samt moderatorn Petra Kauraisa.

Ojämlika villkor för kvinnor framför och bakom kameran

Många kvinnor möter diskriminering och förminsning på sina jobb i filmbranschen.

Fixering vid utseende och ålder gör att arbetsvillkoren blir ojämlika både framför och bakom kameran.

Det visar Svenska filminstitutets nya jämställdhetsrapport Vilka kvinnor?.

– Jag kan aldrig, inte i teaterproduktioner heller, bara få vara en kvinna. För jag ska alltid vara en svart kvinna, berättar en av de intervjuade i Filminstitutets nya jämställdhetsrapport.

– Varje gång jag har gjort en roll i ett tv- eller filmsammanhang vill kostymören att jag ska ta på mig något djurmönstrat. Jag tycker att det är snyggt men det är så himla tydligt att det också kopplas till min hudfärg, berättar en annan kvinna.

Sammanlagt beskriver 19 kvinnliga skådespelare och regissörer olika erfarenheter från den svenska film- och tv-branschen. Genom att återge situationer och bemötanden visar de hur diskriminerande uttryck och uppfattningar återkommer. Alla har varit med om att bli begränsade i sina jobb på grund av kön, ålder eller hudfärg.

I ETT STÖRRE PERSPEKTIV bildar deras upplevelser ett mönster med olika diskrimineringsgrunder som samspejar och förstärker varandra.

Anna Adeniji, filosofie doktor i genusvetenskap och Ylva Habel, lektor och

forskare i medie- och kommunikationsvetenskap har sammanställt rapporten. I arbetet har sex olika problemområden identifierats för att hitta en struktur på diskrimineringen som kvinnorna berättar om. Områdena sträcker sig över hela filmproduktionen, från ekonomiska förutsättningar, osäkra arbetsförhållanden och avprofessionalisering till bristande kunskaper, normer som osynliggör och typecasting.

NÄR RAPPORTEN NYLIGEN presenterades på Filmhuset i Stockholm lyfte Ylva Habel fram avprofessionalisering som ett exempel där den som diskrimineras blir särskilt drabbad och fråntagen sin egentliga yrkesroll. Tid och energi går åt till annat än det man kommit överens om.

En av de intervjuade berättar att hon förutom att vara skådespelare förväntas vara en slags antirasistisk mångfaldsresurs under inspelningar, och att hon, betraktad som sådan, kan tas i anspråk utan att det värderas som arbete:

– Jag får funktionen som den diplomatiska, snälla personen som kan informera

folk om representation och mångfald på ett lagom sätt utan att hamna i konflikt. Jag jobbar ju som skådespelare på heltid, så det är jättekonstigt egentligen att man frågar mig. För jag har ju, precis som de andra, också mycket annat att tänka på.

RAPPORTEN ÄR EN del i Svenska filminstitutets arbete för att filmbranschen ska nå större jämställdhet. Flera förslag på åtgärder som för arbetet framåt kommer också fram i intervjuerna. Bland annat utbildning, ökad kunskap och medvetenhet. Men även behovet av att arbeta för minskade hierarkier och ökad trygghet i branschen.

– Jag hoppas att alla ska läsa rapporten med öppet sinne och fråga vad de kan göra för att skapa en förändring och ett mer inkluderande filmarbete, sa Anna Serner, vd för Filminstitutet när *Vilka kvinnor?* presenterades.

Hela rapporten finns på www.filminstitutet.se

Inom loppet av ett halvår miste
Norrlandsoperan sin nya vd och sin
nytillsatta operachef.

Mitt i detta kom coronapandemin och
lamslog en hel scenkonstbransch.

Hur går man vidare i en tid av kris?

Så hanterade Norrlandsop

ANNA GÖRANSDOTTER HÖÖG hann bara vara vd på Norrlandsoperan i ett år innan hon i november 2019 gick bort i cancer, bara 42 år gammal. Under denna tid på operan ledde hon bland annat en stor omorganisation som innebar att verksamheten delades upp mellan en vd och en konstnärlig ledare. Därmed skulle de tre konstnärliga grenarna (opera, musik och dans) bli mer jämställda i ledningsstrukturen.

Malin Gjörup tillträdde som ny opera- och programchef i augusti 2019 och gick även hon hastigt bort, i maj 2020. Endast 56 år gammal.

I november tvingades Norrlandsoperan, i likhet med många andra scenkonsthus, tills vidare stänga all sin publika verksamhet, som en följd av nya, hårdare restriktioner för offentliga arrangemang under coronapandemin som tillåter max åtta personer i publiken.

Hur går man egentligen vidare i en organisation som på så kort

tid drabbas av flera former av kris och sorg?

Tarja Ylinen, operainspicient och facklig representant på Norrlandsoperan, berättar hur Anna Göransdotter Höög virvlade in som en frisk fläkt i huset redan 2017, då som vice vd, och hur hon snabbt kunde analysera husets problem. "På djupet", som Tarja Ylinen uttrycker det.

– Hon startade verkligen en positiv känsla omkring sig. Så blev hon sjuk. Det var fruktansvärt. Precis alla i huset sörjde hennes bortgång, säger hon.

Någon kollektiv hjälp i sorgearbetet erbjöds inte personalen, enligt Tarja Ylinen. Däremot informerades alla om att den som behövde hjälp kunde vända sig till sin närmsta chef. En jourhavande präst fanns också tillgänglig, därtill företagshälsovården. Sådant som minnesstunder och minnesbord arrangerades också i huset.

Magdalena Boman

Lukasz Michalak

eran sorgen mitt i krisen

Tarja Ylinen är tveksam till om personalen hade behövt mer hjälp utifrån för att komma vidare, men konstaterar att någon sa till henne att hela Norrlandsoperan skulle behöva terapi.

– Hur det skulle gå till vet jag inte, men så här i efterhand inser jag att det faktiskt har varit ett trauma.

Tarja Ylinen valde själv att bära sorgen inom sig, en sorg som snart kom att bli dubbel: Bara ett halvår efter Anna Göransdotter Höögs bortgång försvann även hennes närmsta chef, Malin Gjörup.

– Hon satte sig verkligen in i verksamheten och hade så många visioner och idéer. Så gick även hon bort. Det var så chockartat och jag kände att det inte fanns någon som skulle kunna ersätta henne.

UNDER DENNA PERIOD i sorg och kris fick HR-chefen Gunilla Hägglund Sjöström även rycka in som tf vd (först i september

2020 tillsattes den ordinarie vd:n, Erik Mikael Karlsson). Gunilla beskriver tiden som tung, men att hon tycker att det ändå var mest logiskt att lägga den rollen på HR-chefen: en funktion som både har kompetens och erfarenhet av specifikt krisarbete. I hennes fall 30 års erfarenhet av HR-frågor och med en bakgrund som kommunal personalchef med just krishantering på sitt bord. Därtill även som ansvarig för det interna krisstödet i Umeå kommun.

Utan alla kompetenta medarbetare och chefer på Norrlandsoperan som också tog ett mycket stort ansvar hade det inte gått, understryker hon.

Gunilla Hägglund Sjöström säger att det faktum att de redan under Anna Göransdotter Höögs sjukdomstid planerade för alternativa framtida scenarier hjälpte dem igenom den svåra tiden.

– Det kan tyckas makabert, men så här i efterhand ledde det till att vi kunde hantera situationen, både när den pågick och när det blev ett faktum att vår vd inte längre fanns kvar hos oss.

Idag, snart ett halvår senare, beskriver Tarja Ylinen arbetsklimatet som lite bättre.

Nu är teatern i full färd med att rekrytera en ny operachef.

Men coronapandemin har slagit till även mot Norrlandsoperan, med inställda föreställningar till och med 8 december som följd.

Tarja Ylinen beskriver ett läge där vissa delar av arbetet pågår (nästan) som vanligt bakom kulisserna, men att mycket har fått skjutas på en obestämd framtid, därtill också fackliga frågor.

ETT NYTT SLAGS KRISLÄGE. Hur hanteras det ur ett ledningsperspektiv? Gunilla Hägglund Sjöström beskriver hur utmaningen denna gång är att det saknas ett facit.

– Coronapandemin har slagit hårt mot oss, precis som för många andra. Svårigheten här är att situationen är ny för alla, både intern och externt. Återigen har det varit tryggt att vi har haft kompetenta och självgående chefer och medarbetare. Vi har också en bra dialog med fack och skyddsombud, vilket har underlättat processerna.

Tarja Ylinen tycker också att dialogen mellan ledningsgrupp och personal har fungerat bra under denna tid av kris och ser nu försiktigt positivt på framtiden.

– Efter jul ska man ju ha en ny operachef på plats och då ska vi ha full bemanning. Då kan var och en få göra vad de egentligen ska – och är bra på.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Så får du hjälp vid kris på arbetsplatsen

Teaterförbundet för scen och film: Jobbar du på en arbetsplats som befinner sig i kris? Kontakta i första hand ditt lokala eller regionala skyddsombud. Du kan också ringa Teaterförbundets medlemsservice för att få råd. För frågor som berör arbetsmiljön under coronapandemin specifikt har förbundet samlat information under fliken "frågor och svar", exempelvis hur du gör vid sjukdom och vad som händer om din föreställning blir inställd.

Svensk scenkonst: På Svensk scenkonst erbjuder man kontinuerligt utbildningar i krishantering, ledarskap och arbetsmiljö för sina medlemmar. Under coronapandemin har man exempelvis tränat chefer på olika nivåer i att dagligen kunna tänka om samt hantera förändrade förutsättningar (Rapporten *Omstart för scenkonsten*, "Att leda i kris", s. 29) Om en kris uppstår på en arbetsplats är det däremot upp till den enskilda verksamheten att arbeta med den. Rådgivning erbjuds främst i arbetsrättsliga frågor.

Så här fick Norrlandsoperan extern hjälp

Gunilla Hägglund Sjöström lyfter företagshälsovården och Kyrkans stödgrupp kring krishantering. Därtill kom mycket stöd från olika organisationer och scenkonstbranschen, men hon tillägger att de också kände sig ganska ensamma i krisen, något som hon tror att den pågående pandemin också bidrog till, att det helt enkelt inte finns mer utrymme för kris i scenkonstbranschen just nu.

Biografer med intäktsbortfall erbjuds nytt stöd

Svenska filminstitutet fortsätter att dela ut krisstöd till filmbranschen. Nu kan biografer med intäktsbortfall perioden oktober-december 2020 söka nytt stöd. Ansökningsperioden pågår den 11-18 januari 2021. Riktlinjer och information om hur man ska söka stödet publiceras på Filminstitutets hemsida den 15 december.

Därtill adderas ytterligare fem miljoner kronor till budgeten för lanseringsstöd, ett stöd som delas ut för dem vars premiär har ställts in eller skjutits fram på grund av hårdare restriktioner sett till maxantalet biobesökare. Dessa har nu möjlighet att skicka in en ny stödansökan.

Jo Widerberg fick en kilometer film

Regissören Jo Widerberg har tilldelats stipendiet 1 km film för *Litegrann*. I motivationen står det bland annat om filmen att han "... med absolut gehör gestaltar en till synes oansenlig situation som i själva verket betyder allt". Årets hedersomnämnannde gick till Sara Klara Hellström för filmen *Tvåning*. Priset delades ut under Stockholms filmfestival, med Teaterförbundet för scen och film som en av bidragsgivarna.

Såstaholmspriset 2020 går till Evin Ahmad

Skådespelaren och författaren Evin Ahmad är årets mottagare av 2020 års Såstaholms pris till Höstsols minne. Hon tilldelas utmärkelsen för (i urval) "... ett exceptionellt mångsidigt och initiativrikt skådespelararbete" och för att "... hon skapar ett eget kraftfält som påverkar och väcker känslor".

Evin Ahmad, med en bakgrund på bland annat Folkteatern i Göteborg, debuterade som skådespelare redan vid 16 års ålder, i filmatiseringen av Jonas Hassen Khemiris roman *Ett öga rött*, och har under 2020 bland annat arbetat med en ny tv-version av Jens Lapidus *Snabb cash*.

Prisumman är på 50 000 kronor. Där till erbjuds alltid pristagaren att själv designa ett eget rum på Såstaholm hotell och konferens. I juryn: Skådespelarna Anna Carlson och Danilo Bejarano, Svenska Filminstitutets presschef Jan Göransson, tidigare teaterkritikern på Svenska Dagbladet Lars Ring och regissören och dramatiker Farnaz Arbabi.

Sophia Olsson

Charter är Sveriges Oscarsbidrag

Amanda Kernells film *Charter* är Sveriges bidrag till en Oscar i sektionen Bästa internationella film (Best International Feature Film).

Charter handlar om tvåbarnsmamman Alice (Ane Dahl Torp) som har insett att hon vid sin skilsmässa kommer att förlora vårdnaden om sina två barn och därför rymmer med dem till Kanarieöarna. Filmen är Kernells uppföljare till hyllade *Sameblod* (2016). Den var nyligen även nominerad till Nordiska rådets filmpris.

Privatteatrar går samman för att klara krisen

Elva privatteatrar och producenter har valt att gå samman för att klara coronakrisen, däribland Scalateatern och Chinateatern. Genom att organisera sig i en förening hoppas de kunna strida mer effektivt för ett ökat statligt krisstöd, både under och efter coronapandemin. Pengar som de menar behövs för att ersätta förlorade intäkter på grund av publikrestriktionerna, statliga åtgärder som har drabbat privatteatersektorn hårt.

– Det kommer ju ett tillfälle när pengarna tar slut och då är det ju konkurs eller rekonstruktion som väntar, säger Emelie Löfmark, producent på Julius production i Malmö till SVT Kulturhyeterna.

Vadstena-Akademien fick mångmiljonärv av par

Vadstena-Akademien har fått ett extra budgettillskott på runt 30 miljoner kronor. Pengarna kommer från paret Stina Gustafson-Kritz och Lars Kritz – i många år engagerade medlemmar i Vadstena-Akademins vänförening – som vid sin bortgång valde att testamentera den stora summan till teatern.

– Donationen öppnar möjligheter att åter ge operaföreställningar på Vadstena Gamla teater, utveckla internationella samarbeten och på olika sätt stärka vår utbildnings- och föreställningsverksamhet, i samverkan med olika aktörer i musik- och teatervärlden i Sverige och utomlands, kommenterar Nils Spangenberg, vd och konstnärlig ledare, den oväntade gåvan.

Nytt masterprogram för skådespelare

För första gången ger Stockholms konstnärliga högskola, SKH, ett masterprogram för erfarna och yrkesverksamma skådespelare. Utbildningen vänder sig till såväl svenska som utländska sökande och kommer i huvudsak att ske via distansundervisning på engelska, fränsett tre kortare perioder på campus per termin.

Ansökan ska vara inne senast den 15 januari 2021 och ska ske i form av en fråga eller ett projekt som den sökande vill undersöka under fyra terminer.

Mer information finns på uniarts.se (under rubriken "Utbildning – Masterprogram Skådespeleri").

Alex Haridi ny ordförande i Dramatikerförbundet

Manusförfattaren Alex Haridi har valts till ny ordförande för Dramatikerförbundet. Han efterträder därmed Pia Gradvall.

Haridi är verksam inom tv, film och radio och är tillsammans med Lisa Langseth aktuell som huvudförfattare till Netflixserien *Kärlek & anarki*.

Mats Bäcker

Rita Lemivaara och Tina Pour Davoy i Unga Klaras föreställning.

Coronasäkrade teaterbussar för skolelever

Gratisbussar ska ge mer smittsäkra transporter till och från Unga Klaras uppsättning *De kommer att drunkna i sina mödrars tårar*, baserad på Johannes Anyurus roman med samma namn. Det hoppas Unga Klara som därmed möter upp lärarnas oro för att åka kollektivt med sina elever under coronapandemin.

Även Angerdesteatern erbjuder en gratisbuss för skolor som vill se uppsättningen *Våra viktigaste vuxna*, efter Ylva Mårtens bok.

I båda fallen står initiativen nu på paus, men förhoppningen är att återuppta tjänsten när publiktaket höjs igen.

Baker Karim skapar sina egna regler

För regissören Baker Karim, som just nu spelar in independentfilmen *Glaciär* på egna bolaget Bad Flamingo, är det fria konstnärskapet avgörande för att undvika normativa fällor.

Scen&film har besökt den pågående inspelningen på ett hotell i Stockholm för att prata om fördomar, rasism och makten över besluten.

SOM LÅNGFILMSKONSULENT på Svenska filminstitutet var Baker Karim en tydlig röst för en mer heterogen filmindustri. Han stod bland annat bakom tävlingen "Black is the new black", som avsåg att utse manusidéer vilka frångick kolonialistiska perspektiv och startade debatt om att mångfaldstesta svensk film.

Idag är han tillbaka i registolen, men är fortsatt mycket kritisk till att de filmer som görs i Sverige inte speglar hur befolkningen verkligen ser ut.

– Man måste kunna se verkligheten. Stockholm, till exempel, är en ytterst mångfaldig stad. Anledningen till att beslutsfattarna inte förstår det är för att de tillhör ett väldigt segregerat nät-

verk. 50 procent av alla under 16 år har föräldrar som är födda utomlands, Sverige har helt enkelt förändrats, säger Baker Karim under lunchpausen i hotellets restaurang, som utöver filmteamet gapar tom.

För filmskapare med annan hudton än vit blir man lätt annorlunda och anses bära erfarenheter från "orten" eller av kriminalitet, menar Baker. Därför är just independentfilmen viktig, för att förverkliga de projekt han vill se på vita duken.

– Jag har ju fått frågan många gånger om jag vill göra film om familjen från en förort, om kulturkrockar eller om vägen ut ur kriminalitet, det är bara såna ämnen. Men jag har aldrig gjort

Wasim Harvill

en sådan film. Jag kommer inte från en förort, jag är inte kriminell, det finns bara en faktor som gör att jag blir erbjuden sånt, mitt pigment.

LANDSKAPET FÖR PRODUKTION och distribution förändras mer än någonsin och känslan på nystartade produktionsbolaget Bad Flamingo, där Baker Karim tillsammans med sin bror Alexander Karim och författaren Camilla Läckberg utgör kärntruppen, är att de inte behöver blidka de större bolagen längre. Inspelning och lansering går att göra på egen hand.

– Det finns vissa saker som du måste ha för att det ska funge-

ra. Ena saken är varumärket och där är Alexander och Camilla, som är välkända i Sverige, och naturligtvis Lena Endre viktiga. Så vi kan ta kontrollen över lanseringen på egen hand, den digitala distributionen är inte så komplex längre. Vi hittar andra kanaler för finansiering och bär risken själva.

Skådespelarna Alexander Karim och Lena Endre ansluter till samtalet med varsin kaffe i händerna. Alexander berättar att frågan om hudfärg har följt honom som en skugga genom karriären. Det är fortfarande inte ovanligt att han får kommentarer från producenter och regissörer om att de behöver ”lite färg i den här rollen”.

– Det känns så befängt att höra de orden. Och så kan de fortsätta: "Antingen blir det du eller så blir det Shebly Niavarani" och vi har ju inte ens samma färg. Deras enda krav är att casta någon som inte är vit. Du kan vara asiatisk eller vad som helst. Den frustrationen som väcks då, att man aldrig bara tillåts spela roller, det är sånt som gör att vi vill skapa eget, bryta mot de regler vi vill och skapa nya förutsättningar.

I GLACIÄR ÄR VÄRLDEN I KAOS, halva mänskligheten har dött i en pandemi och viruset fortsätter att smitta vid minsta kontakt. All beröring är därför strängt förbjuden. Militären kontrollerar människors rörelsefrihet och den som bryter mot reglerna skjuts på plats.

De som har pengar kan sitta i karantän på ett lyxhotell, där ett strikt schema ser till att inga besökare möts och att personalen håller sig borta. Det är på det här hotellet som filmens två huvudkaraktärer möts av misstag; läkaren Anna (Lena Endre) och baptistpastorn Erik (Alexander Karim). En oväntad kärlekshistoria, på distans, tar sin början.

Baker Karim vill inte politisera sin berättelse. Det uppstår lätt en banalitet när man pratar om vad politisk film är, menar han. Många tror att det politiska ligger i att ta upp problem som en viss grupp utstår eller att man avslöjar ett strukturellt våld i samhället. Men en kärlekshistoria mellan en vit kvinna och en svart man blir lätt politik av sig själv.

Wasim Herwili

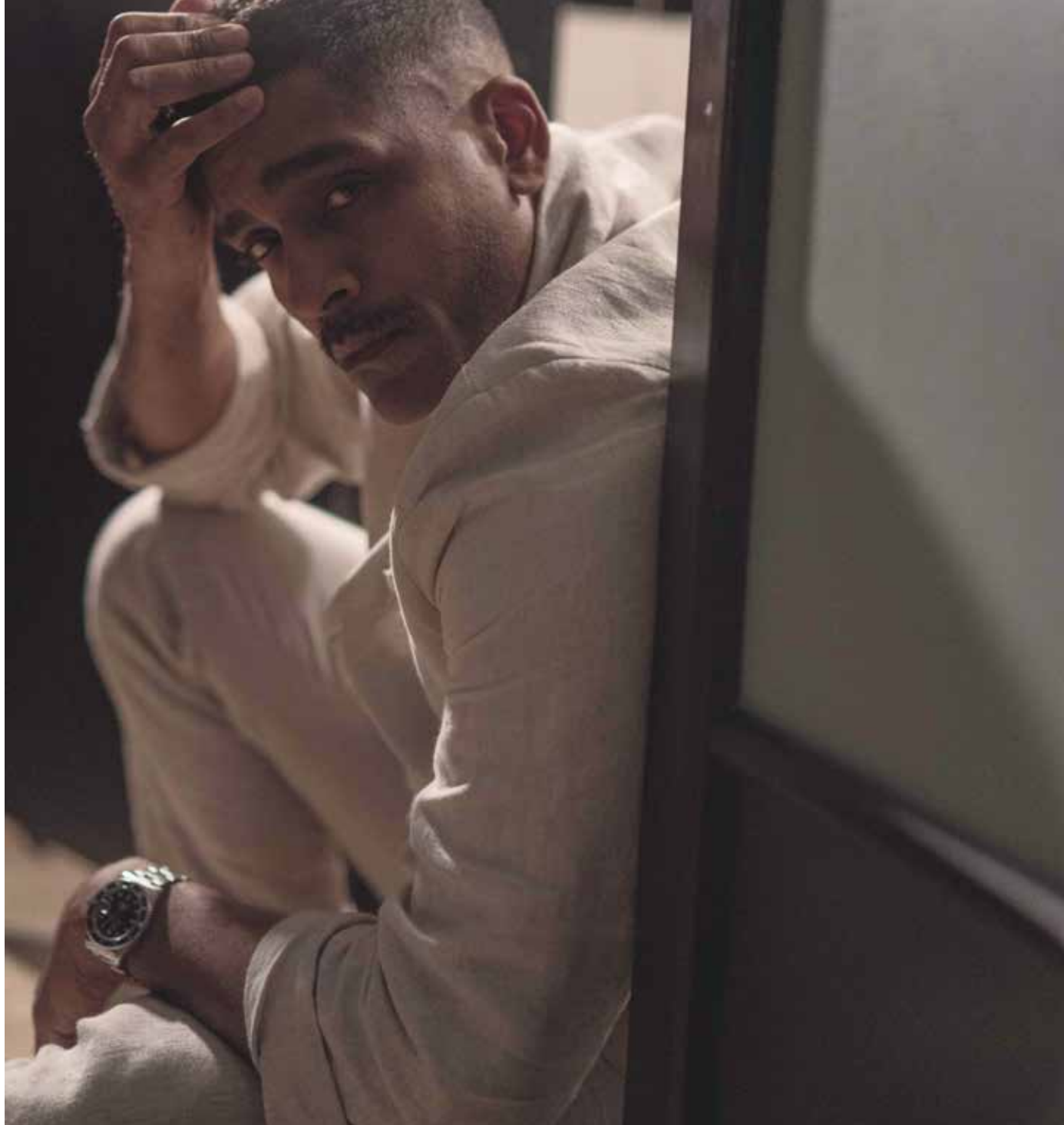
– Det blir en politisk handling att kasta om ordningen utan pamflettviftande. Jag och Alexander var i Kapstaden, i kåkstäderna, för 20 år sedan för att visa *Malcolm* vid Molweni Township Film Festival. När vi kom dit märkte vi att de pratade politik hela tiden, men vår film handlade ”bara” om en man som ville träffa sin son. Jag kände mig så jävla skamsen för att jag hade gjort en film som var så oviktig politiskt. Men så upptäckte vi att de älskade den här filmen. Det politiska med den, förstod jag, var att vi tilläts vara oss själva, inte representanter för en strid eller en idé.

ATT FRÅNGÅ SEDAN LÄNGE etablerade mallar är något många är vana vid att prata om idag, men att gå från ord till handling

är fortfarande sällsynt, enligt Lena Endre som drar paralleller till sina erfarenheter av att vara kvinna i branschen.

– Man tjänstgör som olika funktioner på film, tycker jag. Det är några få gånger i mitt liv som jag har gjort mänskliga karaktärer. Annars är man ofta fru till nån, jag stöttar nån man, eller på äldre dagar så tjänstgör jag i rollen som åklagare. Inte den som löser fallet, utan den som är lite gullig mot den här äldre, försupna kriminalaren. Eller så är man mormor eller mamma, en figur, det är som om man vore en slags funktion. Repliker och allting är skrivet efter att man ska uppfylla funktionen.

Att spela rollen som Anna i *Glaciär* beskriver Endre som att vara utkastad i Indiska oceanen.

Wasim Harvill

– Den här regissören, säger Lena och pekar på Baker. Manuset växer och växer för varje vecka. Det är tagningar som jag aldrig varit med om dess like, en var på 32 minuter häromdagen. Det är en riktig djuphavsdykning. Själva skapandeprocessen är så himla rolig, vi vrider och vänder, testar nytt och ifrågasätter. Det är otroligt inspirerande. Även castingen är utmanande, det är ju bara jag och Alexander och två vargar.

Under tiden Lena Endre pratar får Baker Karim en ny idé om att vargarna hon nämner borde vara med även i scenerna på hotellet.

– Titta, såhär håller han på, utbrister Endre och får medhåll från Alexander Karim som skrattar.

Skillnaden mellan att jobba independent och i mer traditionell produktion är att "allt är uppkastat i luften", berättar Alexander Karim.

– Man kämpar inte emot klockan på samma sätt. Om man vill

testa nånting annat än det man planerat, så finns en flexibilitet hos teamet att ställa om. Skådespelarna får också större frihet att utveckla sina karaktärer, vara medbestämmande.

Är det här sättet att jobba framtiden tror ni? Ni visar ju att det är möjligt att vara mindre trogen klockan, trots begränsade resurser?

– När man tar kontroll över produktionsmedlen så skapar man spelplanen för vad som är möjligt, slår Baker Karim fast och får medhåll av sina skådespelare. Vi vet att en förflyttning av location, till exempel, kanske kostar oss pengar, men det blir en bättre film. Vi bestämmer vilka kostnader som är giltiga. Precis som när man startade United Artists, så har vi startat vårt bolag för vår skull. Vi har skaffat fram resurser och vill också erbjuda dem till unga under utbildning och till andra kreatörer med idéer som annars inte blir förverkligade. Nånstans måste man sätta stopp för "new public management".

ALEKSA LUNDBERG

Robin Trollin & Jessica Wikström

En ny jobbpool ska skapa en mindre homogen filmbransch. Bakom initiativet står Hawa Sanneh och David Nzinga på bild, samt produktionschefen på B-reel Susanne Tiger.

People of film vill bidra till etnisk mångfald i branschen

Den etniska mångfalden lyser fortsatt med sin frånvaro inom svensk filmproduktion. Det tycker initiativtagarna till plattformen People of film. Med en ny förmedlingstjänst vill de bidra till ett bredare utbud av yrkesutövare bakom kameran.

PEOPLE OF FILM VILL VARA en jobbpool som kan bidra till att öka representationen bakom kameran.

Hit ska filmarbetare från hela landet kunna vända sig för att hitta medarbetare med annan etnisk tillhörighet än bara svensk, från tekniker till manusförfattare. Idag är det en underrepresenterad grupp, enligt grundarna.

Bakom People of film står skådespelaren David Nzinga, filmproduktionsstudenten Hawa Sanneh och Susanne Tiger, produktionschef på B-reel.

Målet är att bidra till en mindre homogen filmbransch och därigenom öppna upp för perspektiv. Idén fick Susanne Tiger när hon insåg hur svårt det var att få ihop team till sina produktioner. På People of film ska filmarbetare som hamnat i gamla hjulspår och bara rekryterar tidigare kontakter – kanske av tidsbrist och slentrian – inspireras till att tänka nytt.

Hawa Sanneh, som också har en bakgrund som projektledare för filmfestivalen CinemAfrica, tycker att produktionsbolagen ofta gör det lite för lätt för sig genom att i första hand ta in folk de redan känner.

– Det rör sig om en homogen grupp som sitter på makten. När vi har ställt frågan varför man inte tar in tar in nytt folk är svaret ofta att kompetensen inte finns. Men det gör den, det är bara att de inte rör sig i dessa kontaktnät.

Ni ställer vissa krav på de producenter och produktionsbolag som söker folk hos er. Vilka är dessa, och hur följer ni upp dem?

– För att kunna garantera en trygg plattform kollar vi varje ansökning som kommer in.

I nuläget är kravet att man har ett registrerat bolag, men i början av nästa år kommer vi att göra en uppföljning där vi dels kollar om bolaget har anställt filmarbetare från plattformen, dels i vilken omfattning och hur det har gått. Vi kommer också kräva att det skickas in en mångfaldsplan som beskriver hur bolaget jobbar för att främja mångfald.

Varför krävs inloggning till plattformen?

– Vi vill inte att obehöriga personer ska kunna missbruka den information som finns tillgänglig eftersom det kan leda till att dessa filmarbetare utsätts för trakasserier.

Vad är er vision med plattformen?

– Att den blir en sådan självklarhet att folk i branschen vänder sig till People of film så fort de ska anställa folk i sitt team. Att vi börjar se en riktig förändring i vilka som blir anställda, vilka typer av filmer som berättas och vilka det är som hyllas på galorner – och får ta plats. På ett sätt hoppas vi att det här är ett initiativ som kan börja påverka narrativet också. Det vill säga, vilka det är som berättar berättelserna.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Tjänsten är gratis för filmarbetare men man måste ansöka om access till plattformen. Finansiärer är Film Stockholm, Film i Väst, Filmpool Nord och Svenska Filminstitutet och bakom initiativet står även Film Stockholm, Film i Väst, Film i Skåne, Filmpool Nord och Svenska Filminstitutet. Läs mer på peopleoffilm.se.

Fler yrkesgrupper bör få royalty för sina insatser inom filmen

Filmklippare, ljud- och maskdesigners är yrkesgrupper som borde vara royaltyberättigade. Det konstaterar en utredning beställd till årets förbundsmöte. Yrkandet finns nu med i förhandlingarna med Medieföretagen.

VID RIKSSTÄMMAN FÖR två år sedan motionerade förbundets filmklippare, ljud- och maskdesigners om att bli royaltyberättigade. Stämman beslutade anta motionen och ta fram en rapport om royaltyberättigande. Tidigare förbundsjuristen Gunnar Furumo fick i uppdrag att leda arbetet tillsammans med en grupp representanter för de olika yrkesgrupperna: Emil Stenberg (filmklippare), Annika Stödborg (ljuddesign) och Sanna Ekström Forsberg (maskdesign). I uppdraget ingick även att se över det juridiska begreppet verkshöjd, som är avgörande för om en profession ska vara royaltyberättigad.

Arbetet är nu slutfört och rapporten presenterad.

Utredningens slutsats är att nämnda yrken bör vara royaltyberättigade. Vidare pekar den på vikten av att yrkena definieras då de över tid förändrats och det är viktigt att slå fast hur de arbetar i Sverige idag.

Förbundets Rättighetsbolag välkomnar rapporten.

– De här gruppernas betydelse har ökat med tiden. De har alltid varit viktiga men deras betydelse har ökat med en växande och snabb inspelningstakt av tv-serier, säger Rättighetsbolagets vd Christine Strindberg.

Förhandlingarna om ett nytt film-, tv- och videoinspelningsavtal med Medieföretagen hade vid pressläggning precis börjat, och royaltyersättning till de tre yrkesgrupperna finns med bland förbundets yrkanden.

I det nyligen överenskomna institutionsavtalet för scenkonsten finns skrivningar om att upphovsrättslig ersättning för ljud-, mask- och videodesign ska omfattas av kollektivavtalet och följa reglerna som tidigare gällt ljudesign.

GERT LUNDSTEDT

Dags att nominera!

På Unionens a-kassas stämma i juni ska våra ombud välja styrelse och revisorer. Nu kan du som är medlem hos oss nominera personer till dessa uppdrag.

Vi håller nästa föreningsstämma den 2 juni 2021. Ett av stämmans uppdrag är att välja styrelseledamöter, revisorer och valberedning.

Nu är det dags att nominera för dessa uppdrag

Nomineringsperioden pågår till och med den 28 februari 2021 och du lämnar dina nomineringar på vår webbplats unionensakassa.se/nominera.

Tänk på att den du nominerar måste vara medlem i Unionens a-kassa. Personen bör också vara tillfrågad innan du nominerar.

Unionen
A-KASSAN

Du hittar mer information om oss och om arbetslöshetsförsäkringen på vår hemsida unionensakassa.se. Om du har frågor kan du skicka ett meddelande på Mina Sidor eller ringa på 0770-77 77 88.

"Maskdesign är att visualisera sina idéer"

Äntligen räknas de som jobbar med mask- och perukdesign på institutionsteatrar som konstnärlig personal. Att deras idéer och utförande erkänns har stor betydelse för gestaltningen på landets scener.

Maskören Cais-Marie Björnlod har länge längtat efter förändring. Sedan årets början är hon ledamot i ljud/ljus/maskavdelningen.

CORONAPANDEMIN HAR STÄLLT om allt arbete i scen- och filmvärlden. Men Cais-Marie Björnlod jobbar ungefär som vanligt. Under hösten har hon kontrakt med Uppsala stadsteater och uppsättningen av *Bellman 2.0*, där den välkända poeten presenteras på ett helt nytt sätt. I vår väntar ett nytt uppdrag för Västmanlands teater med premiär i mars. Men osäkerheten är stor, beroende på smittspridningen i samhället.

– Jag var arbetslös från mitten av maj till september med undantag för några kortare uppdrag för bland annat Giron Sámi Teáhter och Riksteatern, men annars har det ändå rullat på, berättar Cais-Marie.

Hon har arbetat med maskdesign sedan 1997. Sedan dess har hon hunnit avsluta sin fyraåriga utbildning som maskör/perukmakare och arbetat med en lång rad uppsättningar.

Med tiden har flera förändringar skett inom yrket. Inte bara att nya material används, som är bättre för miljön, utan också att mask och peruk får mer plats i det förberedande och konstnärliga arbetet. Allt fler inser också hur stor del det är av olika karaktärer och hela det konstnärliga uttrycket.

– Det finns en fortfarande en ojämn syn på yrket, men för mig finns det idag mer utrymme för att vara med och komma fram till de beslut som måste tas. Det kan bero på att många maskörer gjort sig hörda samtidigt som insikten blivit större om vad jobbet innebär och vad det tillför. Men det betyder ändå mycket vem man arbetar och skriver kontrakt med, säger Cais-Marie Björnlod.

KAMPEN FÖR ATT FÅ konstnärlig status sträcker sig tillbaka till 1970-talet, kanske länge än så. Eftersom arbetet innehåller många olika moment har meningarna varit delade om hur avtal ska utformas. Det finns de som jobbar med själva hantverket, de som enbart gör design, och de som jobbar med båda. Medan till exempel ljusdesigners kommit längre har maskdesigners stått och stampat. Deras insatser har exempelvis inte gett rätt till upphovsrättsersättning, vilket nu förändrats i och med årets nya kollektivavtal för institutionsteatrar. Kombinationen av konst och hantverk har hittills varit den springande punkten.

– Men det är samtidigt det som är så roligt med jobbet. Varje produktion är unik så du måste ganska snabbt kunna sätta dig in i dramaturgi och karaktärsanalys, och inte minst kunna visualisera och presentera dina idéer. Sedan kommer allt det praktiska som har en enorm bredd och utvecklas hela tiden, säger Cais-Marie Björnlod.

Sedan flera år har hon varit anställd på längre och kortare kontrakt vid olika teatrar. Det blir en del resande till olika arbetsplatser, men mycket jobb går också att göra hemma i den egna ateljén. Genom olika nätverk och via sociala medier har hon kontakt med andra som jobbar med mask och peruk.

Sedan start har hon varit med i Teaterförbundet. Att ha kontakt med olika yrkesgrupper är utvecklande. De möjligheterna ökar i och med det fackliga engagemanget, bland annat genom att få tillfällen för vidareutbildningar som frilans.

– I november skulle jag arrangera en vidareutbildning för maskörer och ljusdesigners i avdelning 115 med stöd från Teaterförbundet, den blev tyvärr inställd på grund av coronaviruset, säger Cais-Marie Björnlod.

Liksom många andra ser hon fram mot att tillvaron återgår till det normala. Då blir det åter tillfälle för utbildning och fortsatt arbete och utbyte.

– I de här tiderna blir det tydligt att bland det roligaste med jobbet är att samarbeta och göra något tillsammans, säger Cais-Marie Björnlod.

PETER REHNFELOD

Cais-Marie Björnlod

Yrke: Maskör och perukmakare.

Föreställningar: Maskdesign till bland annat *Bellman 2.0* på Uppsala stadsteater och *Den stora branden* på Västmanlands teater, *Född Hora* på Brunnsgratan 4, *Acceleration* på Teater Tribunalen, *Farmor och vår Herre* på Östgötateatern.

Utbildning: Hantverksakademien och elev på Folkoperan, Deutsche Oper och Kungliga Operan med mera.

Läsvärt under juledigheten

Ta chansen att läsa Kauppis nya bok *Två vita dvärgar*, Lena Nymans dagböcker eller boken av Ola Rapace där han går holmgång med sin Romeo. Här några boktips till jul.

DET SJÄLVBIOGRAFISKA och det personliga dokumentet är svåra genrer eftersom man också måste förhålla sig till verkligheten och sanningen. Lo Kauppi tar sig förbi den knepigheten genom att kalla sin bok *Två vita dvärgar* "...en berättelse om hur mitt liv skulle kunnat se ut och delvis hur det blev... den fiktion jag velat skapa för att berätta". Det är fiktion och berättelse, men ändå inte en roman eftersom huvudpersonen heter Lo Kauppi. Som har ett alter ego: Lena. Två sidor av samma mynt alltså. Läsaren får följa de två på en resa via en sporadiskt förd dagbok som börjar den 12 augusti 1989 - när Lena med falskt pass och knarkfyllda kondomer rör sig mot säkerhetskontrollen på terminal 5 - fram till mötet mellan Lena och Lo på Hinsebergsanstalten i augusti 2007.

Däremellan ligger år av dysfunktionell destruktivitet. Samtidigt är med ett skriande behov av att få struktur och ordning på saker och ting, liksom ett behov av att uttrycka sig och styra upp den del av Lo/Lena som hela tiden tar sina egna vägar.

Två vita dvärgar är tack vare energin och språket lättläst på ett tungt tema. För även om ord är ett trubbigt instrument för att beskriva det som inte låter sig förklaras, som Lo Kauppi skriver, så är det också ett verktyg för att nå förståelse och förändring. Och just så använder hon orden för att gestalta ljuset, mörkret och energin hos en kollapsad stjärna kluven mitt itu till två vita dvärgar.

Lena Nyman gav aldrig ut sina dag-

böcker. Men bestämde sig före sin bortgång att donera dem till allmänheten och tillgängliggöra dem för eftervärlden samma dag hon dog.

FILMREGISSÖREN Isabel Andersson har rotat runt och nu gett ut den nära femhundra sidiga volymen *Lena Nyman - Dagböcker och brev i urval 1962-1974*. Samtidigt debuterar hon med en långfilmsdokumentär om Lena Nyman som på grund av pandemin blivit premiäruppskjuten till våren. Lena Nyman är mestadels i tjugooåren när hon skriver. Hon försöker få syn på, ringa in och fånga sig själv. Så här skriver hon den 2 juli 1972. "Det betyder ingenting om jag är olyckligt kär. Det väsentliga är att jag är kär. Det vill säga att jag är engagerad. Hur blir man kär = engagerad i nåt annat än killar. Detta med kamp. Att jag inte kunnat förstå att det är det, det är KAMP. Att det är kamp från det man vaknar till det man somnar. Hur ska man kunna bli smal om man inte förstår att det är en kamp. Om man tror att det ska gå av sig självt. Om man tror att det är fel att göra nånting åt nånting, själv."

OLA RAPACE DÄREMOT skriver i *Romeo (min flykt i fem akter)* inte dagbok om sitt liv, utan en berättelse i fem akter om flykten från sig själv för att få fatt på sig själv. Men medan Lena Nyman i sina dagboksanteckningar anstränger sig för att umgås med sig själv, väljer Rapace istället att gå en holmgång med sin Romeo. Han berättar

en brutal story om sig själv sedd utifrån, hur han försöker bända loss sig från Romeos självömkan och falska leenden. För både Nyman och Rapace är sexualiteten central, men medan den för Nyman blir en möjlighet att närma sig både sitt yttre och inre, är den för Rapace mer snävt användbar: för att erövra, kontrollera och självmedicinera. *Romeo (min flykt i fem akter)* är ett försök till uppgörelse, att ömsa skinn och komma ut som en ny och hel Ola Rapace. Han har inte bara som Strindberg bytt adress så många gånger att han tappat räkningen. Utan också sitt namn. "Mina föräldrar döpte mig till Pär Ola Norell", skriver Rapace. Endast Ola har överlevt. Återstår att ta tillbaka resten. Åtminstone en akt i dramat återstår att skriva.

TILL SIST, ett skratt förlänger livet heter det. Nu finns två läsvärda böcker som ringar in historien om, liksom historierna om dem bakom skatten.

Teatervetaren Mikael Strömberg skriver i *Buskis - folkligt och underhållande kort*, torrt och sakligt om en genre som länge varit en självklarhet i svensk scenkonst. Från *Hemsöborna* till Kurtan och Ronny och Ragge. Kan buskisen få ett uppsving när pandemin är över? Medan historikern Peter K. Andersson i *Komikerns historia* mäterligt inventerar skrattspegelns uttolkare, från hovnarrar och clownar till Chaplin och Steve Martin.

GERT LUNDSTEDT

KONSTNÄRSNÄMNDEN

Sök stipendier och bidrag för ditt konstnärliga arbete

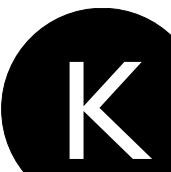
Projektbidrag

Arbetsstipendium

Internationellt utbyte och resebidrag

Residens inom dans

Ansökningstider och mer information
www.konstnarsnamnden.se

Teater
Alliansen

KOMPETENSUTVECKLING FÖR DIG SOM ÄR SKÅDESPELARE

GRUNDKURS I DIGITAL
PROVFILMNINGSTEKNIK & SELFTAPES

med Moa Olsson

I SAMARBETE MED KULTURAKADEMIEN

GAGA MORGONTRÄNING ONLINE

med Emma Rozgoni

God Jul & Gott nytt år! Läs mer och ansök på

www.teateralliansen.se/kurser

Varken politiker eller pandemi kan knäcka oss

VI VAR MITT I GENOMDRAG av Yvonne på Östgötateatern när beskedet om de hårdare restriktionerna kom. Det började viskas i kulisserna, plötsligt visste alla förutom de som för tillfället stod på scen, att produktionen i praktiken redan var nedlagd. Med en tilltagande känsla av överklighet stod jag och tittade på vad som aldrig mer skulle möta publik. En föreställnings spöke; dödförklarad men ändå där, så levande.

Efteråt stod vi, utspridda på scenen och såg på varandra i tystnad. Regissör Nora sa något fint och allt kändes absurt och tomt. Vi hade haft det på känn. Smittan gick åt fel håll. Framtiden bredde allvarstygnd ut sig. Inte bara framför oss i rummet utan alla i landet.

För egen del skulle jag direkt till tåget. Det här blev hej då. Jag borde känt sorg och oro. Ändå var det värme, beundran och tacksamhet som överväldigade mig när jag stod där och såg på mina skådespelarkollegor. För trots situationens mörker så visste jag: Vi kommer ur det här! Och säkert kan man inkludera er andra yrkesgrupper i det jag nu vill säga men jag måste skriva det jag vet. Och jag vet något om skådespelare! En skådespelare kan kämpa i ett årtionde och mer, utan lön bara för chansen att en dag få ägna sig åt yrket. När en skådespelare väl får ett jobb, då skålas det i champagne. Jobbet består oftast av att vakna i ottan, lasta en bil, köra miltals på mörka vägar, bygga scen och sen; spela teater. Den allra bästa teatern spelas oftast under dessa omöjliga förutsätt-

ningar. Allt detta för usel lön i anställningar så korta att de knappt finns. Skådespelaren är inte alltid glad. Det är inte kul varje dag och ibland är uppförsbacken brant. Men jag möter aldrig en sådan kärlek till det egna yrket som jag gör hos skådespelare. Ett sådant driv, jävlaranamma och en sådan envishet.

Det är inget mindre än otroligt. Inte minst med tanke på hur mycket energi skådespelaren måste ägna åt att försvara sin existens. Både för egen del i en dysfunktionell, stenhård bransch. Men också teaterns och kulturens existens inför sorgliga ursäkter från politiker, som med en aldrig sinande dekokt av okunskap och opportunistik gör sitt bästa för att döda kulturen. Den kultur som i samma stund ger deras egna barn en magisk teaterupplevelse, på närmsta scen eller i skolans gymnasal.

DÄRFÖR VET JAG: Varken politiker eller pandemi kan knäcka oss.

Just nu tvingas de flesta av oss pausa men vi kommer tillbaka. På många kamrars sjöder redan kreativitet och kunnande, som hittar nya vägar. För vi kan inte låta bli! Det är egentligen mer än vad samhället förtjänar med tanke på omständigheterna men sant likafullt: Vi kommer tillbaka, för vi vet inte hur man ger upp!

OLLE JERNBERG
SKÅDESPELARE & REGISSÖR

Ska du läsa in en tal- eller ljudbok?

När du får ett uppdrag att läsa in en ljud- eller talbok är det några saker vi behöver veta för att säkerställa att du får rätt ersättning från oss.

Vi behöver veta när du fick materialet för inläsning och när det senast ska vara inläst och klart. Därför behöver vi få en kopia på avtalet mellan dig och uppdragsgivaren, det vill säga tal- eller ljudboksbolaget. Har ni en överenskommelse via mejl skickar du en kopia av det.

När boken är inläst och lämnad till uppdragsgivaren behöver de fylla i ett arbetsgivarintyg. Det gör de enklast via e-tjänsten arbetsgivarintyg.nu.

När du fyller i tidrapporten ska du fylla i *Kan ej ta arbete* från den dag du fick materialet till att inläsningen är klar och lämnad till uppdragsgivaren. Du kan inte få ersättning från oss under inläsningsperioden.

Om inläsningen är klar innan sista angivna dag behöver uppdragsgivaren styrka detta och ange det på arbetsgivarintyget.

unionen
A-KASSAN

Du hittar mer information om a-kassa och kulturarbete på vår hemsida unionensakassa.se/kulturarbete. Har du frågor kan du skicka ett meddelande på Mina Sidor. Du kan också ringa oss på 0770-77 77 88.

100-års jubel för Palladium i Malmös hjärta

Mitt i centrala Malmös kommersiella hjärta finns en oas. Palladiums yttre är inte lika elegant som när det var stadens premiärsalong. Men inuti den gamla biografen pulserar det av dans sedan 2004. Här huserar Dansstationen, en av landets viktigaste scener för koreografi.

Henric Tiselius

I ÅR FYLLER SJÄLVA HUSET 100 år och Dansstationens boss Lars Eidevall har – tillsammans med andra – byggt upp en stor utställning som under märkesåret fyller den stora marmorfoajén. På väg in visar han nu den ena gamla svartvita galabilden efter den andra. Storheterna skyltades med enorma affischer som frontade biografen. Från Greta Garbo till de första Star Wars-filmerna. Här uppträdde Jussi Björling såväl som Helan och Halvan.

Fabrikören Gustaf Löfberg ville först bygga en porslinsfabrik på den centrala tomten, men fick plötsligt lust med dåtidens nymodighet: Bion. Föga skulle han veta att där hundra år senare visas dans av högsta kaliber.

Palladium drivs idag av Musik i Syd, en institution som också turnélägger evenemang, men inom musikområdet. De tog över scenen tillsammans med Dansstationen. De senare får schemalägg sin del varje säsong först.

– Eftersom vi ju har produktioner, som till skillnad från band ofta kräver mycket planering säger Lars Eidevall, som fanns med redan från starten av Malmös dansnav 1996. Snart 25 år senare är han ännu Dansstationens ledare.

Dansstationen erbjuder gästspelsscen, där det finns plats för allt från internationella kompanier till självaste Cullbergbalet-

ten, men det är också en plats dit mindre kompanier välkomnas. Det viktiga är att Eidevall och publiken finner gästspelen intressanta. Dansstationen skapar egna produktioner för turnerande barnverksamhet – som även når utomlands, och driver festivalen Salto! med dans för unga. Runt 15 000 stycken närmare bestämt!

Den 24 november infördes striktare regler för allmänna sammankomster. Dagarna innan besökte Minna Krook Palladium med föreställningen *Borta!*

DANSSTATIONEN ÄR FRISTÅENDE, men med stöd från kommun, region och stat. Dessutom en viktig del av dansnät Sverige.

De gånger man kommer till Palladium för att se dans slås man av hur ung publiken är:

– Jo, det stämmer, säger Lars Eidevall. Vi har fått med oss många unga från tiden när vi var på Fakiren. Vi utbildade många aktiva där till foajévärdar på Palladium. Fler unga har följt efter. Vi vill alltid ha ett här- och nuperspektiv i vår danskonst.

Malmös andra dansscener framstår aldrig som konkurrenter. Tvärtom.

– När jag började fanns ingenting i den här stan. Förutom Malmöbaletten. Vi fick pengar från Arbetsförmedlingen för att flytta

Mats Backer

Ur Charlotte Engelkes föreställning *Lahengrin dreams*, som gästade Palladium i våras.

till Malmö och köra igång här. Ungefär samtidigt etablerade sig Skånes dansteater och nu är också Inkonst en viktig dansscen.

– I Malmö känns det aldrig som att det är viktigast att hela tiden värna om sitt. Vi är inget hot för varandra, tillsammans ser vi istället till att det inte skapas hål. Det vi skapar gör vi för att konstformen känns som det viktiga.

Det har hänt att samma dansgästspel kunnat gå runt på stans olika salonger, och ändå sålt ut.

– Vi har ju alla väldigt olika publik, menar Lars, vars kompani de senaste åren gestaltat frågor kring ämnen som kropp, normer, tillhörighet.

Även i samarbete med Skånes dansteater.

– Vi har utmanat med frågor kring queer, vi har visat *Våroffer* i drag, och könsutmanande dans från Laos och Filippinerna ...

DANSSTATIONEN ÄR EN DEL av Malmöfestivalen och Stolt scenkonst, och satsar på World Pride 2021, som (tills vidare) planeras att dansas in i Malmö och Köpenhamn.

Frågan är om denna positiva kulturutveckling skett utan Öresundsbron. I Köpenhamn finns dansskolorna, och Dansehallen och mycket utbyte sker över sundet. Dansstationens mål med att

turnera för barn är att minst hälften av alla skolbarn ska ha sett dans i skolan.

– Det lyckas vi med! Vi besökte 15 städer i år. Nu hann vi även avsluta en turné i Danmark, innan saker och ting stängdes ner. Sista dagen gick vår turnébuss sönder!

Dansstationen har inte drabbats av Region Skånes neddragningar inom scenkonsten och man tror även på framtiden trots coronan.

– Vi är ju inte en kommersiell aktör och överlever på att vara viktiga för vår publik även framöver. Det är jag övertygad om att vi kommer att vara.

HENRIK TISELIUS

Dansstationen

Plats: Scenen Palladium, Södergatan 15 A, Malmö. Annars hittar du dem också på turnéer.

Leds av: Lars Eidevall.

Anställda: Sex årsverk, varav tre producenter.

Scenen: Är flexibel, höj- och sänkbar, med mellan 125 och 250 åskådarplatser för dans och upp till 500 för musik. Här finns också en mindre studio.

Dansalliansen

Dansalliansen anställer dansare

Ansök 1 februari - 15 mars 2021

Info om hur du ansöker finns på
www.dansalliansen.se

Vid frågor ring eller mejla
08-442 79 90 | info@dansalliansen.se

Kulturamas intensivkurser och workshops
– för dig som vill mer!

MEISNER
METHOD ACTING
FILMSKÅDESPELERI
GÖR DIN EGEN SELF TAPE

Du hittar fler kurser och boken på
www.kulturama.se/kurser

SCENKONST BIENNALEN

**SCENKONSTBIENNALEN 2021
BLIR SEMIDIGITAL!**

Skicka in dina programförslag
fram till 15 januari 2021.

Läs uppdaterad information
på år hemsida scensverige.se

 **SCEN
SVERIGE**

VILL DU BLI LOGONOM?

Läs LOGONOM-programmet 120 hp på SMI – en tvåårig högskoleutbildning

Du får kompetens att arbeta med

- muntlig kommunikation i olika former
- rösten och talet i konstnärliga sammanhang
- förebyggande röstvård
- rösten och talet i ledarskap och kommunikation

Läs mer på www.smi.se

Sista datum för ansökan 15 april

STOCKHOLMS MUSIKPEDAGOGISKA INSTITUT
08-611 05 02 info@smi.se www.smi.se

Sök en kandidatutbildning i cirkus, danspedagogik, mimskådespeleri, opera eller scenkonst...

- cirkus
- danspedagogik
- mimskådespeleri
- operasång
- dramatik/dramaturgi
- kostymdesign
- ljuddesign
- ljusdesign
- mask- och perukdesign
- produktionsteknisk samordning för scenkonst
- scenkonstproducent
- scenografi
- teaterregi

- ämneslärarprogrammet i dans

... eller ett magisterprogram i opera

- operasång
- repetitör

... eller masterutbildning i scenkonst, skådespeleri, dans eller film & media

- scenkonst
- skådespelarkonst
- samtida dansdidaktik
- nya performativa praktiker
- dokumentärregi
- fiktionsregi
- filmfoto
- filmklippning
- filmlyddesign
- filmmusikkomposition
- manus för film och tv
- producent för film, tv och nya medier
- produktionsdesign

STOCKHOLM UNIVERSITY OF THE ARTS | **STOCKHOLMS KONSTNÄRLIGA HÖGSKOLA**

**Sök senast 15 januari
på uniarts.se
Utbildningsstart ht 2021**

Förbundsnytt

20 miljoner kronor betalas ut från Rättighetsbolaget

Teaterförbundets Rättighetsbolag betalar i mitten av december ut 20 miljoner kronor till cirka 3 900 rättighetshavare på Teaterförbundets verksamhetsområde.

Ersättningarna avser vidareändringar, privatkopiering och offentliga framföranden av tv-sändningar för medverkan i film- och tv-produktioner samt utbetalning av ersättning för vidareändring av svenska program i nordiska kanaler.

Det är tack vare Teaterförbundets kollektivavtal som Rättighetsbolaget varje år betalar ut pengar till rättighetshavarna. Pengarna har inkasserats av den upphovsrättsliga samarbetsorganisationen Copyswede på uppdrag av Teaterförbundet och avser sändningsåret 2019.

Har du frågor om din ersättning kontakta Rättighetsbolaget per telefon 08-4411300 eller per e-post: rattighetsbolaget@teaterforbundet.se

Fjärde avsnittet av podden Scenrummet: Med- eller motarbetare

Trakasserier och tystnadskultur uppstår inte ur ett vakuum. Det har betydelse om medarbetare bidrar till att bryta destruktiva mönster eller tittar bort och upprätthåller en osund arbetsmiljö. Chefer ser inte allt, men det spelar roll vad de är tydliga med och också vad de väljer att se. Hur skapar vi tillsammans den grundtrygghet och tillit som krävs för att stoppa en jargong som håller på att gå över i trakasserier?

Nu kan du lyssna på det fjärde avsnittet av Teaterförbundet för scen och films och Svensk Scenkonsts podcast Scenrummet. Avsnittet heter Med- eller motarbetare och gästas av Anna Wahl, professor och vice-rektor, KTH, Frida Modén Treichl, singer & songwriter/musikalartist och Magnus Aspegren, vd, Riksteatern.

Lyssna på alla avsnitt på play.acast.com/s/scenrummet

Beställ en medlemskalender för 2021

Tidigare år har Teaterförbundet för scen och film skickat en medlemskalender till alla medlemmar tillsammans med tidningen Scen & film. Nu skickar vi en kalender till de medlemmar som önskar en! Vill du ha en kalender ska du skicka namn, adress och e-post till info@teaterforbundet.se. Skriv "Kalender 2021" i ämnesraden.

Teaterförbundet / för scen och film

Förbundsstyrelsen

Verkställande utskott: Simon Norrthon (skådespelare) ordförande, Christina Olofson (filmregissör), vice ordförande, Måns Clausen (skådespelare), Minna Krook (koreograf), Thomas Nording (scen tekniker).

Övriga ledamöter: Mary-Anne Buyondo (skräddare), Tove Dahlberg (operasångare), Robert Forsman (säkerhetschef), Andrzej Glosniak (dansare), Therese Hörnqvist (producent), Zofi Lagerman (scenograf), Martyna Lisowska (musikalartist), Aleksa Lundberg (skådespelare), Niclas Peyron (production manager, film), Pontus Plaenge (skådespelare/regissör).

Kontakt: Förbundsstyrelsens e-postadresser finns på webben under fliken förbundet/organisationen.

Teaterförbundets kansli:

Besöksadress: Kaplansbacken 2A
Postadress: Box 127 10, 112 94 Stockholm.
Telefon: 08-441 13 00
Öppettider: Vardagar: 9.00–16.30

E-post: info@teaterforbundet.se
Hemsida: www.teaterforbundet.se
facebook.com/teaterforbundet
twitter.com/teaterforbundet
instagram.com/scenochfilm

Förbundsnytt

På de här sidorna kan du läsa om vad som är på gång inom förbundet. På teaterforbundet.se hittar du mer information och fler nyheter. Har du tips för sidorna mejla ase.axberg@teaterforbundet.se

Se föreläsning om försoningsprocesser

För att uppmärksamma årsdagen av #tystnadtagnings och de efterföljande upproppen anordnade Teaterförbundet för scen och film tillsammans med Svensk Scenkonst ett digitalt seminarium den 8 november. Där diskuterades processer kring försoning och hur vi kan gå vidare i arbetet mot inkluderande arbetsplatser utan sexuella trakasserier.

Forskarna Sofia Camnerin och Kjell-Åke Nordquist höll en föreläsning om begreppet försoning och försoningsprocesser som följdes av gruppdiskussioner mellan deltagarna. Teaterförbundets förbundsstyrelse och Svenska Scenkonsts vd Mikael Brännvall inledde evenemanget med att ge en bakgrund och berätta om vad vi har gjort sedan upproppen 2017.

Föreläsningen och inledningen filmades och kan ses på www.teaterforbundet.se

Digital yrkesavdelningskonferens

I november genomfördes för första gången en digital yrkesavdelningskonferens, där avdelningarna samlades för att dela med sig av erfarenheter från sitt fackliga arbete. Under mötet diskuterades bland annat hur året hade varit och hur arbetet hade fungerat under pandemin.

Det positiva med digitala medlemsmöten är att styrelsemedlemmar från hela landet kan delta på ett enklare sätt. Men till nästa års yrkesavdelningskonferens hoppas vi på att kunna ses "live" igen.

Ansök om boendestipendium i Grez-sur-Loing

Teaterförbundet för scen och film och Teaterförbundets Rättighetsbolag delar ut ett stipendium som innebär boende (en dubblett) på Hôtel Cheillon i Grez-sur-Loing under maj månad + ett resestipendium. Stipendiet kan sökas av en medlem i Teaterförbundet som är upphovsperson eller utövare.

Grez-sur-Loing är en liten by som ligger ett par timmar utanför Paris i Frankrike. Flera svenska konstnärer har genom åren bott på Hôtel Cheillon, som ägs av Grez-stiftelsen.

Ansök om stipendiet genom att logga in under Mina Sidor på www.teaterforbundet.se senast den 10 januari 2021. Stipendiet delas ut under förutsättningen att det är möjligt att resa till Frankrike i maj.

För kännedom:

Till kollegor, före detta arbetskamrater och andra som känt igen mitt namn i Lars Noréns fjärde dagbok. Jag är varken dement, senil eller bor på ålderdomshem, som det står i En dramatikers dagbok 2015-2019 under 17/4 2016.

Den kvinna Lars Norén syftar på är min mamma Else Marie Brandt. Men även om hon bodde på ålderdomshem så var inte heller hon dement eller senil, som det sägs i dagboken. Else Marie gick bort redan i januari 2014. Alltså ett par år innan 17/4 2016.

Jag vill tacka den person som kontaktade en av mina vänner efter att hon läst boken och reagerat. Utan deras snabba reaktion hade ni, gamla vänner och kollegor kanske bara tänkt: Paula kände jag! Så trist att hon redan försvunnit mentalt. Hade just tänkt hon skulle passa för en roll här!

Nåja, rollerna är inte det viktigaste. Men om ni inte redan läst Noréns ursäkt och att boken nu dras tillbaka, så vill jag att ni ska veta att jag ännu finns kvar som aktiv, nyfiken, intresserad skådespelare/röstpedagog. Längtar efter den dag när vi kan ses på teatern igen!

Hälsningar Paula Brandt

STÖD EN KOLLEGA

SKÄNK ETT BIDRAG TILL TEATERFÖRBUNDETS HJÄLPFOND

De åtgärder som vidtagits för att begränsa smittspridningen av coronaviruset har varit helt nödvändiga, men de har inneburit att kultursektorn stannat nästan helt.

Teaterförbundets medlemmar är till övervägande del frilansare och flera står nu helt utan inkomster. Många är egenföretagare utan möjlighet till stöd från trygghetssystemen.

Om Du eller ditt företag har möjlighet att bidra är det till stor hjälp. Alla bidrag är välkomna!

SWISHA DITT BIDRAG
TILL 123 19 194 97

eller betala till Teaterförbundets BG 5803-2236
OBS! Märk inbetalningen "Hjälpfonden"

Kalendarium

- 18 dec **Arbetsmiljö inom filmproduktion**
Film och TV-avdelningarna anordnar en kurs i arbetsmiljö inom filmproduktion riktad till filmarbetare med A-funktioner. Då kursen snabbt blev fullbokad anordnas en ny kurs i vår. (Teaterförbundet för scen och film)
- 11 jan **Dagbesked för dramaproduktioner**
inom film och tv. Onlinekurs främst för dig som är produktionskoordinator. (Kulturakademin)
- 15 jan **Grundkurs i digital provfilmningsteknik**
och selftapes. Onlinekurs för skådespelare. (Kulturakademin)
- 15 jan **Sök ett kandidat- eller masterprogram,**
höst 2021. Stockholms konstnärliga högskola erbjuder flera kandidat- och masterprogram inom scen, konst, film och cirkus som är öppna för ansökan. (Stockholms konstnärliga högskola)
- 25 jan **Förbundsstyrelsemöte**
(Teaterförbundet för scen och film)
- 27 jan **DRAG - for Kings and Queens**
Teateralliansen arrangerar tillsammans med Teatercentrum Södra en workshop (27-29/1) i Malmö. Till dig, oavsett könsidentitet, som vill utforska nya uttryck inom skådespeleri och gestaltning och är intresserad av eller nyfiken på genus och normkritik. (Teateralliansen)
- 29 jan **Göteborgs filmfestival**
Årets festival är helt digital och pågår mellan 29/1 och 8/2.
- 2 feb **Mask and puppet technique**
Kursen i Malmö leds av Mariana Araoz (2/2-5/2), där deltagarna får utforska konstnärliga uttryck med hjälp av mask. (TeaterAlliansen)
- 2 feb **Fascia Flow - fördjupning**
Fördjupning av den tidigare grundkursen i Fascia Flow fortsätter. Onlinekurs mellan 2/2 och 9/3. (Kulturakademin och Dansalliansen)
- 10 feb **Folk och Kultur**
Årets kulturpolitiska konvent hålls digitalt mellan 10/2 och 12/2.
- 15 mar **Förbundsstyrelsemöte**
(Teaterförbundet för scen och film)

Önskas – ett coronafriare 2021

*Då vi äntligen får
jobba, kramas och möta
vår publik igen.*

